

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 2

2026

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARI TARBIYACHILARINING O'QITISH VA TADQIQOT QOBILIYATINI BAHOLASH TIZIMI, BIG DATA TEKNOLOGIYASI VA OPTIMALLASHTIRISH ALGORITMINI BIRLASHTIRISH MODELI TAHLILI (XITOIY MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA)

Haqqiyeva Fotima Olimjonovna

Buxoro davlat pedagogika instituti, tayanch doktoranti

Annotatsiya

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilari yosh bolalarning o'sishi va rivojlanishi yo'lida juda muhim yetakchilardir. Ta'lim juda qiyin vazifa bo'lib, tadqiqotchilik nuqtai nazaridan tarbiyachilar uchun yaxshi natijalarga erishish qiyin, chunki erta bolalik ta'limi ishi qiyin va murakkab. Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatini oshirish strategiyalari bo'yicha ko'p tadqiqotlar mavjud emas. Hatto tadqiqotlar mavjud bo'lgan joylarda ham, ular asosan ilmiy tadqiqotlarga qaratilgan bo'lib, ular bolalar bog'chalari uchun zarur bo'lgan ta'lim tadqiqotidan chetga chiqadi va tarbiyachi-pedagoglar uchun cheklangan ma'lumotnoma qiymatiga ega. Shuning uchun, ushbu maqola katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyasi tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatini yaxshilash bo'yicha tavsiyalarni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: Katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyasi, Maktabgacha ta'lim tarbiyachi-pedagoglari, ta'lim tadqiqot ko'nikmalari, GA-XGBoost modeli.

АНАЛИЗ МОДЕЛИ ИНТЕГРАЦИИ СИСТЕМЫ ОЦЕНКИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ, ТЕХНОЛОГИЙ BIG DATA И АЛГОРИТМОВ ОПТИМИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КИТАЯ)

Хаккиева Фотима Олимжонова

Бухарский государственный педагогический институт, базовый докторант

Аннотация

Воспитатели дошкольных учреждений играют важнейшую роль в росте и развитии маленьких детей. Образование – это очень сложная задача, и педагогам трудно добиться хороших результатов с точки зрения исследований, поскольку работа в сфере дошкольного образования сложна и многогранна. В настоящее время существует мало исследований, посвященных стратегиям повышения научно-исследовательского потенциала воспитателей дошкольных учреждений. Даже те исследования, которые существуют, в основном сосредоточены на научных исследованиях, которые отклоняются от необходимых для детских садов научно-исследовательских задач и имеют ограниченную практическую ценность для педагогов. Поэтому в данной статье предлагаются рекомендации по повышению научно-исследовательского потенциала воспитателей дошкольных учреждений с использованием технологий больших данных.

Ключевые слова: технологии больших данных, педагоги дошкольного образования, навыки педагогических исследований, модель GA-XGBoost.

ANALYSIS OF A MODEL INTEGRATING THE ASSESSMENT SYSTEM OF TEACHING AND RESEARCH ABILITIES OF PRESCHOOL EDUCATORS,

BIG DATA TECHNOLOGY, AND OPTIMIZATION ALGORITHMS (BASED ON THE EXAMPLE OF CHINA'S PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM)

Haqqiyeva Fotima Olimjonovna

Bukhara State Pedagogical Institute, Basic Doctoral Student

Abstract

Preschool educators are very important leaders in the growth and development of young children. Education is a very difficult task, and it is difficult for educators to achieve good results from a research perspective, because the work of early childhood education is difficult and complex. Currently, there is not much research on strategies to improve the educational research capacity of preschool educators. Even where research exists, it is mainly focused on scientific research, which deviates from the educational research needed for kindergartens and has limited reference value for educators. Therefore, this article offers recommendations for improving the educational research capacity of preschool educators supported by big data technology.

Keywords: Big Data Technology, Early Childhood teachers, educational research skills, GA-XGBoost model.

Axborot texnologiyalari, katta ma'lumotlar texnologiyasi, ilg'or sun'iy intellekt (SI) va internet ilovalarining uzluksiz rivojlanishi natijasida ushbu yo'nalishlar tobora ommalashib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim sohasida tarbiyachilarning o'qitish va tadqiqot qobiliyatlarini qanday qilib samarali oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Biroq katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyasining maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining tadqiqot qobiliyatlarini yaxshilashdagi ahamiyatini o'rganishda mavjud adabiyotlarda ushbu nuqtai nazarni bevosita qo'llab-quvvatlovchi aniq dalillar yetarli emasligi kuzatiladi. Shu sababli, ushbu maqolada nafaqat katta ma'lumotlar texnologiyasining ma'lumotlarni qayta ishlash va filtrlashdagi afzalliklari, balki uning potensial cheklolari, jumladan, ma'lumotlar maxfiyligi, amalga oshirish xarajatlari hamda o'qituvchilarning yangi texnologiyalardan foydalanish bo'yicha ko'nikmalaridagi kamchiliklar ham muhokama qilinadi. Maqolada, shuningdek, Xitoy maktabgacha ta'lim tizimida Delphi usuli yordamida ishlab chiqilgan baholash indeksleri tizimi haqida ham ma'lumot berilgan.

Xitoyning ayrim mintaqalaridagi erta bolalik ta'limi (Early Childhood Education — ECE) muassasalarida o'qitish va tadqiqot faoliyatining hozirgi holati yetarli darajada optimistik emas. Bu holat, asosan, institutsional to'siqlar hamda tayyorgarlikning yetarli emasligi bilan namoyon bo'ladi. Shunga qaramay, ushbu muammolarning mohiyatini aniq belgilash ularni takomillashtirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Bu esa nafaqat Xitoyda, balki global miqyosda ham ECE rivojlanishini rag'batlantirishda katta ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta'lim muassasalari pedagoglarining ta'lim tadqiqot qobiliyatlari ularning ta'lim samaradorligini oshirish, ta'lim usullarini takomillashtirish, ta'lim muhitini optimallashtirish hamda kundalik o'qitish amaliyotida ilmiy kuzatish, tahlil, mulohaza va tadqiqotlar orqali bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashish qobiliyatini anglatadi [1; 28-b.]. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatlari umumiy o'qituvchilarnikiga o'xshash bo'lsa-da, ular ishlaydigan auditoriyaning yoshi va rivojlanish darajasi bilan bog'liq holda o'ziga xos xususiyatlarga ega. Chunki ular yoshroq va kognitiv jihatdan hali to'liq shakllanmagan bolalar bilan ishlaydi, shu bois ularning o'qitish usullari yanada moslashuvchan va ko'proq norasmiy xarakterga ega bo'ladi.

XXI asrdan boshlab ilmiy va texnologik innovatsion salohiyat Xitoy uchun ayniqsa muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maktabgacha ta'lim pedagoglari mamlakatning ilmiy va texnologik innovatsiya salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ilmiy tadqiqot va innovatsion qobiliyatlarini ilmiy asosda baholash umumiy innovatsion rivojlanish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Xitoyda ECE tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatiga tashqi e'tiborning kuchaygani maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ushbu qobiliyatlarini qanday qilib ob'yektiv va samarali baholash mumkinligi borasida olimlar orasida keng qamrovli tadqiqotlarning olib borilishiga sabab bo'ldi.

Ayrim tadqiqotchilar tomonidan kompleks baholash usuli, analitik ierarxiya jarayoni (Analytic Hierarchy Process — AHP), ko'p maqsadli qaror qabul qilish, ma'lumotlar qobig'ini tahlil qilish, asosiy komponentlar tahlili (Principal Component Analysis — PCA), omillar tahlili, assotsiatsiya qoidalariga asoslangan baholash usuli va kulrang nazariya asosidagi baholash yondashuvlari orqali ECE tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatini baholash indeks tizimining amaliyligi va samaradorligi o'rganilgan hamda baholash indeks tizimini yaratish bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan. Analitik ierarxiya jarayoni (AHP) murakkab qarorlarni qabul qilish uchun ishlab chiqilgan tizimli usul bo'lib, u muammoni maqsadlar, mezonlar va muqobillar ierarxiyasiga ajratadi. Tomas Saati tomonidan ishlab chiqilgan ushbu usul sifat va miqdoriy omillarni juft taqqoslash orqali ustuvorliklarni aniqlash va eng maqbul variantni tanlash imkonini beradi. AHP modeli orqali turli baholash o'lehovlari o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash mumkin. Masalan, maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining tadqiqot qobiliyatini baholashda nazariy bilimlar, muammolarni hal qilish qobiliyati va innovatsion fikrlashni amalda qo'llash bo'yicha makro, mezo va mikro darajalarni belgilash mumkin.

Asosiy komponentlar tahlili (PCA) ma'lumotlarning mazmuniy hajmini imkon qadar saqlagan holda ularning o'lehamliligini samarali kamaytirish imkonini beradi [2; 2-b.]. Masalan, PCA yordamida tarbiyachilarning tadqiqot qobiliyatini kompleks baholash maqsadida nashr etilgan maqolalar soni, o'qitish faoliyatida ishtirok etish chastotasi va tadqiqot faoliyati kabi bir qator ko'rsatkichlardan asosiy komponentlar ajratib olinishi mumkin. Biroq PCA ma'lumotlarni soddalashtirsa-da, ajratib olingan asosiy komponentlar ko'pincha aniq ta'lim tadqiqot qobiliyatlariga to'g'ridan-to'g'ri mos kelmaydi. Bu esa ularni izohlash va amaliyotga joriy etishda qiyinchilik tug'diradi.

Neyron tarmoqlar oldindan belgilangan murakkab matematik modellarga ehtiyoj sezmasdan, ma'lumotlar asosida kirish va chiqish o'rtasidagi bog'lanishlarni avtomatik ravishda o'rganishi mumkin. Shu sababli ular maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatini baholash kabi murakkab va chiziqli bo'lmagan vazifalarni hal qilish uchun juda mos keladi. Biroq o'quv ma'lumotlari yetarli bo'lmasa yoki model haddan tashqari murakkab bo'lsa, ortiqcha moslashuv (overfitting) ehtimoli ortadi va bu modelning amaliy samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. So'nggi yillarda katta ma'lumotlar va sun'iy intellekt jadal rivojlandi hamda ko'plab olimlar mashinaviy o'rganish, chuqur o'rganish va boshqa katta ma'lumotlar texnologiyalarini tadqiqot sifatini baholashga oid ishlanmalarga tatbiq eta boshladilar.

Xitoy universitetlarida maktabgacha yoshdagi o'qituvchilarning ta'lim tadqiqot qobiliyatini baholash modeli support vector machine (SVM) asosida ishlab chiqilgan bo'lib, u o'qituvchilarning ta'lim tadqiqot qobiliyati darajasini baholash imkonini beradi. SVM, ya'ni qo'llab-quvvatlash vektor mashinasi, chiziqli bo'lmagan muammolarni hal qilishda samarali ishlaydi va turli darajadagi maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatlarini farqlash uchun mos keladi [3; 4-b.]. Masalan, SVM modellari yordamida kelajakda qaysi pedagoglar yuqori tadqiqot natijalariga erishish ehtimoli ko'proq ekanini

bashorat qilish mumkin [4; 14-b.]. Biroq SVM samarali ishlashi uchun tegishli yadro funksiyasini va uning parametr sozlamalarini to'g'ri tanlash juda muhimdir. Amaliyotda esa bu jarayon ko'pincha ko'p vaqt talab qiladi va yuqori texnik tayyorgarlikni taqozo etadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatiga oid ma'lumotlar manbalari ko'p o'lichamli xususiyatga ega bo'lib, ular o'qitish amaliyoti yozuvlari, o'quvchilarning fikr-mulohazalari, ota-onalarning qarashlari va boshqa ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Hozirgi paytda aksariyat tadqiqotlar bitta turdagi ma'lumot bilan cheklanmoqda va ko'p manbali ma'lumotlarning afzalliklaridan kompleks baholashni shakllantirish uchun to'liq foydalanilmayapti.

GA-XGBoost (eXtreme Gradient Boosting) usuli gradient boosting asosidagi qaror daraxtlari modelini genetik algoritim (GA) bilan uyg'unlashtirgan yondashuvdir. U GA ning global qidiruv afzalligini XGBoost modelining moslashuvchanligi va aniqligi bilan birlashtiradi. Parametrlarni optimallashtirish orqali GA-XGBoost nafaqat bashorat aniqligini sezilarli darajada oshiradi, balki modelning talqin qilinish imkoniyatlarini ham yaxshilaydi. Natijada har bir qaror dalillarga asoslangan holda shakllanadi va ta'lim menejerlari uchun tushunarli hamda qabul qilishga qulay bo'ladi. Ushbu modelda nafaqat an'anaviy o'qitishni baholash ma'lumotlari, balki o'quvchilarning kundalik davomat ko'rsatkichlari, o'rganish jarayoni hamda ota-onalarning fikr-mulohazalari kabi turli ma'lumot manbalari ham hisobga olingan.

Ta'lim tadqiqot qobiliyati maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kundalik o'qitish amaliyotida tizimli tadqiqot usullari orqali muammolarni aniqlash, tahlil qilish va hal etish qobiliyatini ifodalaydi. Bu qobiliyat nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish va innovatsion yondashuvlarni shakllantirishni, balki amaliy faoliyatni takomillashtirishni ham qamrab oladi. Nazariy bilimlarni qo'llash esa o'qituvchilarning pedagogika va psixologiya kabi sohalaridagi nazariy bilimlarni samarali o'qitish strategiyalari va faoliyatlarini ishlab chiqishda qo'llay olish qobiliyatini anglatadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatining asosiy mazmuni aniqlangach, ushbu qobiliyatni ilmiy va samarali baholash o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini rag'batlantirish hamda ta'lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylanadi. Shu bois keng qamrovli va amaliy jihatdan ishlaydigan baholash tizimini yaratish tarbiyachi-pedagoglarning o'z-o'zini tahlil qilishini rag'batlantirish, o'qitish strategiyalarini optimallashtirish va ta'lim resurslarini oqilona taqsimlash uchun katta ahamiyat kasb etadi.

Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bolalar o'z tushunchalarini tadqiqot, tajriba va mulohaza orqali bosqichma-bosqich shakllantiradilar. Shuning uchun baholash jarayonida nafaqat pedagoglarning o'qitish yutuqlariga, balki ularning o'quvchilarning faol o'qishini rag'batlantirish uchun faoliyatni qanday loyihalashtirishiga ham e'tibor qaratish zarur. Masalan, o'qitish bo'yicha reflektiv jurnallar va sinf kuzatuv yozuvlarini tahlil qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni mustaqil izlanish va hamkorlikda o'rganishga qay darajada undashi baholanishi mumkin.

Vigotskiyning sotsiomadaniy nazariyasi kognitiv rivojlanishda ijtimoiy o'zaro ta'sirning muhimligini ta'kidlaydi va bolalar kattalar yoki tajribali tengdoshlari ko'magida erishishi mumkin bo'lgan rivojlanish darajasini anglatadigan "yaqin rivojlanish zonasi" tushunchasini ilgari suradi [5; 3-b.]. Jamoaviy hamkorlik va tengdoshlararo ko'rib chiqish mexanizmlarini joriy etish tarbiyachilar o'rtasida o'zaro o'rganish va qo'llab-quvvatlashni kuchaytiradi. O'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sirga oid ma'lumotlarni, jumladan, o'qitish va tadqiqot uchrashuvlari bayonnomalarini tahlil qilish orqali pedagoglarning jamoaga qo'shgan hissasi va hamkasblarining rivojlanishiga ko'maklashishdagi roli baholanishi mumkin.

Garvard universiteti psixologi Hovard Gardnerning "ko'p sonli intellektlar nazariyasi"

(multiple intelligences) insonda bir nechta intellekt turlari, masalan, lingvistik, mantiqiy-matematik, fazoviy va boshqa ko'rinishlar mavjudligini ta'kidlaydi hamda ta'lim individual farqlarni inobatga olishi va turli xil o'rganish imkoniyatlarini yaratishi lozimligini ko'rsatadi [6; 1-b.]. Shu bois pedagog qobiliyatlarini baholashda an'anaviy akademik ko'nikmalar va o'qitish texnikalari bilan bir qatorda uning turli intellekt sohalaridagi faolligi ham e'tiborga olinishi kerak. Masalan, tarbiyachi-pedagoglarning darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etishdagi ishtirokini tahlil qilish orqali ularning san'at, sport va boshqa yo'nalishlardagi rahbarlik qobiliyatini aniqlash mumkin.

Amerikalik faylasuf va pedagog Donald Shonning reflektiv amaliyot nazariyasiga ko'ra, pedagoglar barqaror professional o'sishga erishish uchun o'z faoliyatidagi xatti-harakatlari va qarorlari ustida doimiy ravishda mulohaza yuritib borishlari zarur [7; 6-b.]. Reflektiv natijalarga tayangan holda pedagoglar uchun maqsadli takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish va ularning rivojlanishini muntazam kuzatib borish mumkin. Bu esa samarali qayta aloqa mexanizmini shakllantirishga xizmat qiladi.

Amaliy qo'llanmalarda yuqoridagi nazariyalarga tayangan holda o'qituvchining ta'lim tadqiqot qobiliyatini baholashda qaysi xususiyatlar eng muhim ekanini aniqlash lozim. Masalan, konstruktivistik yondashuv nuqtai nazaridan tarbiyachilar tarbiyalanuvchilarning faol o'rganishini rag'batlantiradigan faoliyatlarni ishlab chiqqan yoki yo'qligiga e'tibor qaratiladi. Ijtimoiy-madaniy nazariya nuqtai nazaridan esa tarbiyachilarning jamoaviy ishdagi roli va hissasi tahlil qilinadi. GA-XGBoost modelini o'qitish jarayonida nazariyaga asoslangan xususiyatlar tanlanib, model parametrlarini optimallashtirish bilan uyg'unlashtiriladi. Bu esa nazariyalarda ta'kidlangan omillarning modelda aniq aks etishini ta'minlaydi. Baholash natijalariga tayangan holda har bir o'qituvchi uchun uning zaif tomonlarini bartaraf etishga yordam beradigan shaxsiylashtirilgan tavsiyalar va rivojlanish yo'nalishlari ishlab chiqilishi mumkin. Muntazam ravishda yangilanib boradigan ma'lumotlar asosida esa o'qituvchining qobiliyatlaridagi o'zgarishlar qayta baholanadi va yangi natijalardan kelib chiqib o'quv rejaları hamda qo'llab-quvvatlash choralari moslashtirib boriladi.

Katta ma'lumotlar texnologiyasi axborot texnologiyalarining uzluksiz rivojlanishi natijasida sun'iy intellekt va internet bilan uyg'unlashgan holda shakllangan yangi texnologik yo'nalishdir. O'qituvchilar katta ma'lumotlardan foydalanib, bolalarning kundalik davomati, dars qoldirish va kechikish ko'rsatkichlarini tahlil qilish orqali o'zlarining o'qitish samaradorligi va sinfni boshqarish qobiliyatlarini bilvosita baholashlari mumkin. Davomatning yuqori bo'lishi bolalarning sinf mazmuniga qiziqishi va ta'lim muhitining ijobiy ekanini ko'rsatishi mumkin. Bu esa o'qituvchilarning o'quv jarayonini tashkil etishdagi samaradorligini aks ettiradi.

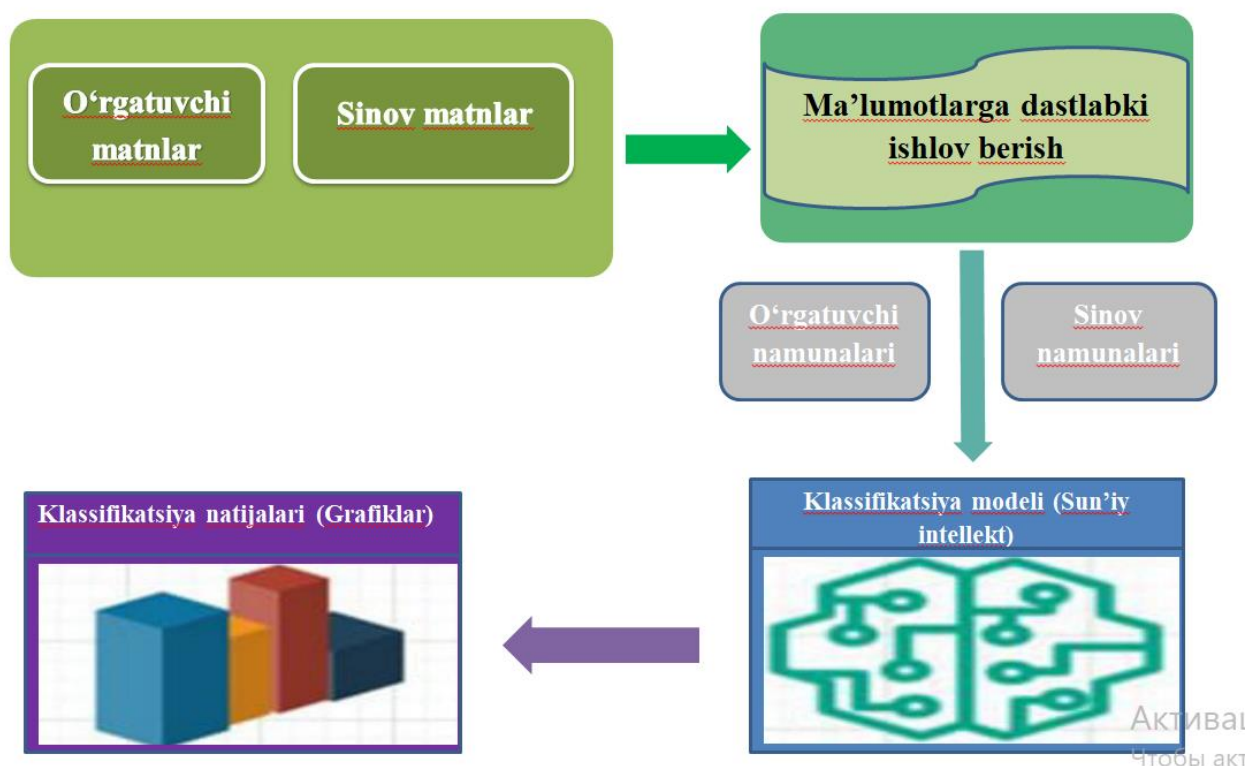
Bundan tashqari, axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan ota-onalar ham bolalar bog'chalaridagi farzandlarining faoliyati va muammolari haqida istalgan vaqtda, istalgan joyda ma'lumot olishni xohlamoqda. Bu esa maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvida katta ma'lumotlar texnologiyasidan faol foydalanishni taqozo etadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatining axborot texnologiyalariga oid komponentlarini izchil rivojlantirish bugungi yangi sharoitda muhim vazifalardan biriga aylanmoqda.

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari ta'lim tadqiqot ko'nikmalari nuqtai nazaridan o'qitish amaliyoti va tadqiqot faoliyati o'rtasida samarali integratsiya mexanizmlarining yetishmasligi muammosiga duch kelmoqda. Ushbu integratsiyani rivojlantirish uchun samarali faoliyat va himoya choralari qo'llab-quvvatlaydigan kuchli aloqa mexanizmini yaratish zarur. Biroq ko'p hollarda bolalar bog'chalari o'rtasidagi aloqalar rasmiy buyruqlar yoki hujjatlar bilan cheklanib qolmoqda,

strategik yo‘naltirish va oqilona muloqot tizimi esa yetarli darajada shakllanmagan. Turli tadqiqot faoliyatlari muhokama maydonchalarini yaratsa-da, tarbiyachilar ko‘pincha faqat guruh mashg‘ulotlaridagi tajriba almashish bilan cheklanib, chuqur mulohaza va tahlil uchun yetarli vaqt ajratmaydilar. Natijada yuzaki mulohaza chuqur o‘qitish va tadqiqot tushunchalarini shakllantirishga yetarli imkon bermaydi, bu esa ta‘lim sifatining umumiy yaxshilanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Katta ma‘lumotlar texnologiyasiga asoslangan baholash modeli maktabgacha ta‘lim tarbiyachilarining ta‘lim tadqiqot qobiliyatini yanada aniqroq baholash bilan birga, ularga maqsadli takomillashtirish tavsiyalarini ham bera oladi. GA-XGBoost usuli XGBoost algoritmgiga asoslangan bo‘lib, parametrlarni optimallashtirish uchun genetik algoritm bilan birlashtirilgan. Ushbu model yordamida parametr sozlamalarini samarali optimallashtirish, bashorat sifatini yaxshilash va pedagoglarning tadqiqot qobiliyatlari hamda takomillashtirishga muhtoj yo‘nalishlarini aniqroq aniqlash mumkin.

RBLA modeli (Rank-Based LoRA Aggregation) esa federativ o‘rganish tizimlarida turli qurilmalar tomonidan o‘qitilgan kichik modellarni, ya‘ni LoRA adapterlarini samarali birlashtirish uchun qo‘llaniladi. Turli darajadagi modellarni birlashtirish jarayonida ma‘lumot yo‘qolishini kamaytirish va global modelning aniqligini oshirish ushbu modelning muhim afzalliklaridan biridir. Mazkur usullar nafaqat tarbiyachilarning professional sezgirligi va refleksiv qobiliyatini oshirishga, balki bolalar bog‘chalarining umumiy faoliyat samaradorligini yaxshilashga ham xizmat qilishi mumkin (1-rasmga qarang).

1-rasm. GA-XGBoost baholash modeli

1-rasmda ko‘rsatilganidek, katta ma‘lumotlar texnologiyasi yordamida maktabgacha ta‘lim pedagoglarining ta‘lim tadqiqot qobiliyatlarini oshirish uchun taklif etilgan asos chuqur o‘rganishning umumiy arxitekturasini ifodalaydi. Ushbu arxitektura to‘rtta asosiy komponentdan iborat: so‘zlarni joylashtirish qatlami, semantik kombinatsiya qatlami, konvolyutsion diqqat qatlami va chiqish tasniflash qatlami. So‘zlarni joylashtirish qatlami

matnli ketma-ketliklarni oldindan o'rgatilgan so'z vektorlari yordamida belgilangan o'lchamdagi sayoz semantik xususiyatlar matritsasiga aylantiradi. Keyingi bosqichda semantik kombinatsiya qatlami LSTM tarmog'i yordamida xususiyatlar vektor matritsasini semantik jihatdan integratsiya qiladi va natijada yuqori darajadagi semantik xususiyatlar matritsasi hosil bo'ladi. Konvolyutsion diqqat qatlami ushbu yuqori darajadagi semantik tasvirlardan xususiyatlarni ajratib olish va moslashuvchan diqqat og'irliklarini shakllantirish uchun konvolyutsion neyron tarmog'idan foydalanadi. Yakunda chiqish tasniflash qatlami xususiyat o'lchamlarini moslashtirish uchun to'liq bog'langan qatlamdan foydalanadi va tasniflash maqsadlarida softmax funksiyasini qo'llaydi.

Yangi texnologiyalarni joriy etish ko'pincha katta boshlang'ich investitsiyalarni talab qiladi. Bu esa cheklangan byudjetga ega kichik bolalar bog'chalari uchun jiddiy moliyaviy yuk bo'lishi mumkin. Shu sababli puxta byudjet rejalashtirish zarur bo'lib, davlat subsidiyalari yoki boshqa moliyalashtirish manbalarini izlash maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, o'qituvchilar va xodimlarni yangi baholash tizimlari hamda texnologiyalar bilan tanishtirish uchun zarur treninglarni tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega.

Kelgusidagi tadqiqotlarda amaliy va tatbiq etish mumkin bo'lgan o'qitishni takomillashtirish strategiyalarini ishlab chiqishda ekspert fikrlarini ma'lumotlar tahlili natijalari bilan uyg'unlashtirish masalasi yanada chuqurroq o'rganilishi lozim. Shuningdek, o'qituvchilarga ushbu tavsiyalarni trening va metodik ko'rsatmalar orqali yaxshiroq tushunish va amaliyotga joriy etishda yordam berish zarur. Nihoyat, ta'lim muhitidagi dinamik o'zgarishlarni hisobga olgan holda, mavjud baholash modellari kelgusida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan yangi tendensiyalar va talablarga har doim ham to'liq mos kelmasligi mumkin. Shu bois eng so'nggi ta'lim texnologiyalari va nazariyalarining rivojlanishini muntazam kuzatib borish, baholash modellarini doimiy ravishda yangilash va takomillashtirish ularning istiqbolliligi va amaliy qiymatini saqlab qolishning muhim sharti hisoblanadi.

Mazkur yondashuvlar nafaqat maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining professional malakasini va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi, balki ta'lim islohotlarida katta ma'lumotlar texnologiyalarining zarurligini ham yaqqol namoyon etadi. Ular ta'lim resurslari almashinuvini rivojlantirishga, shahar va qishloq hududlaridagi maktabgacha ta'lim pedagoglarining sog'lom rivojlanishini rag'batlantirishga va global miqyosda maktabgacha ta'lim taraqqiyotini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, amaliy o'qitish va tadqiqot faoliyatiga yanada samaraliroq xizmat ko'rsatish uchun maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining ta'lim tadqiqot qobiliyatlarining aniq qo'llanish ssenariylariga mos yangi amaliy vositalar va qo'llab-quvvatlash tizimlarini ishlab chiqish zarur. Doimiy optimallashtirish va takomillashtirish orqali maktabgacha ta'lim sohasi uchun yanada ilmiy asoslangan va samarali yechimlarni yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Cheung A., Keung C., Tam W. Developing kindergarten teacher capacity for play-based learning curriculum: A mediation analysis // *Teachers and Teaching*. – 2022. – Vol. 28. – P. 618–632. – DOI: 10.1080/13540602.2022.2062749.
2. Teshabayeva Z. S. Professional training of future preschool teachers in the field of contextual learning technologies // *Academic Research in Educational Sciences*. – 2021. – Vol. 20, No. 2. – P. 1360–1367. – DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00343.
3. Van der Wilt F., Boerma I., Van Oers B., Van der Veen C. The effect of three interactive reading approaches on language ability: An exploratory study in early childhood education // *European Early Childhood Education Research Journal*. – 2019. – Vol. 27, No. 4. – P. 566–580. – DOI: 10.1080/1350293X.2019.1634242.

4. Volynets Y. O., Stadnik N. V., Volynets K. I., Matushevska O. V., Melnyk N. I. Future preschool teachers' search and research skills formation during professional training // *Journal of Higher Education Theory and Practice*. – 2021. – Vol. 21, No. 14. – P. 136–152. – DOI: 10.33423/jhetp.v21i14.4817.
5. Little M. Exploring the theory of preschool skill convergence through a national survey of kindergarten teachers // *Early Education and Development*. – 2024. – Vol. 36, No. 3. – P. 625–639. – DOI: 10.1080/10409289.2024.2423275.
6. Love H. R., Beneke M. R. Pursuing justice-driven inclusive education research: Disability critical race theory (DisCrit) in early childhood // *Topics in Early Childhood Special Education*. – 2021. – Vol. 41, No. 1. – P. 31–44. – DOI: 10.1177/0271121421990833.
7. Nikkola T., Reunamo J., Ruokonen I. Children's creative thinking abilities and social orientations in Finnish early childhood education and care // *Early Child Development and Care*. – 2020. – Vol. 192, No. 6. – P. 872–886. – DOI: 10.1080/03004430.2020.1813122.